

שאל בני

פרשת וישלח תשע"ט

עלון - מס' 117

העלון יוצא לאור ע"י מכון "שאל בני" העוסק בענייני שמירת הלשון חשיבה חיובית לימוד זכות ואהבת ישראל

לזכרו של הגאון הרב רבי מאיר שפירא מלובלין זצוקללה"ה ראש ישיבת חכמי לובלין להנצחות ולתרומות, ניתן ליצור קשר במייל: shealbeni@gmail.com או לפקס 08-9178033

ויעקב נסע סכתה ויבן לו בית ולמקנהו עשה סכת על כן קרא שם המקום סכות:

תמה החיד"א א. לשם מה התורה מספרת לנו, שיעקב עשה סוכות לבהמות שלו? ב. הרי קריאת השם מעידה על משמעות מסויימת, וא"כ מדוע קרה למקום סוכות - על שם הסוכות שעשה לבהמותיו? התשובה היא: שיעקב עשה "לו" בית היינו לחלק הרוחני "יעקב איש תם", עשה בית עיקר וקבע. "ולמקנהו" היינו לקניני העולם הזה, עשה סוכות, סוכה היא דירת ארעי, לעניינים הגשמיים הוא עשה סוכות ארעיים. ולכך קרה למקום סוכות ללמדנו שיעשה אדם את כל קניניו ארעי, עשה תורתך קבע ומלאכתך ארעי.

וירץ עשו לקראתו ויחבקוהו ויפל על צווארו וישקוהו ויבכו: אמר ר' שמעון בן יוחאי הלכה היא בידוע שעשו שונא ליעקב, אלא שנכמרו רחמיו באותה שעה ונשקו בכל לבו:

שאל הגאון רבי מנחם זמבא הי"ד, מהו "הלכה"? הלכה משמע הלכה למשה מסיני דין בלי סברא ובלי הבנה, מה שייך כאן הלכה?

התשובה היא: שצריכים אנו לדעת שעשו שונא את יעקב ללא כל סיבה, ללא הבנה. זהו חק בעצם הבריאה שהרע שונא את הטוב, ואף אם רואה שגוי מתנהג יפה וטוב עם היהודי, דע שהוא שונא שלך.

אנו רואים שכל ה"אור" - אומות המאוחדות. כולם שונאים את ישראל מחוקקים חוקים נגד ישראל, יש מדינות שלא ראו מעולם יהודים, ועם זאת שונאים יהודים. לא מבינים מדוע, דעו שזהו הלכה.

בפולין היו אומרים, שאם יהודי עובר ליד גוי, והגוי אינו מכהו, זהו נס שלא עפ"י דרך הטבע.

במגילת אסתר כתוב, שאחשוורוש שאל "מה נעשה למרדכי על זה?" אמרו לו: "לא נעשה עימו דבר". בדרך צחות, הם אמרו מספיק שלא עשו לו שום רעה ע"ז, זה כבר תשלום הגון שכר גדול.

מספרים שכשר' יהונתן אייבשיץ הי' ילד קטן, פעם נגש אליו גוי, ונתן לו מכה, חשב ר' יהונתן איך אני יכול לחנך את הגוי הזה, פעם אחת ולתמיד. הוציא רבי יהונתן כסף מכיסו ונתן לגוי, שאל אותו הגוי מדוע אתה נותן לי כסף? אמר לו ר' יהונתן, היום יש לנו חג וחובה עלינו לשלם לכל גוי שמכה יהודי. נכנס הגוי לחנות בשר, נגש לקצב שהי' בריון, ונתן לו מכה כדי לקבל כסף על כך. הקצב שהי' בעל כח, תפס את הגוי והפליא בו מכותיו, ראה ר' יהונתן את הגוי מוכה, ושמה. כך שילם ר' יהונתן לגוי כגמולו הרע.

ויאמר יעקב אל שמעון ואל לוי עכרתם אתי להבאישני בישב הארץ בכנעני וכפרזי ואני מתי מספר ונאספו עלי והכוני ונשמדתי אני וביתי: ויאמרו הכוזנה יעשה את אחותנו:

תמה הרמב"ן הלא נראה כי ברצונו של יעקב ובעצתו דברו בני יעקב, שהרי הם דיברו לפניו, ויעקב ידע שהם מדברים במרמה, ואם כן מדוע כעס על שמעון ולוי? עוד קשה, שהרי כל האחים תכננו ביחד את המרמה, ושמעון ולוי הם לבדם עשו את המעשה, ומדוע יעקב קילל רק את שמעון ולוי?

מתרץ הרמב"ן א. התוכנית המקורית של האחים בהסכמת יעקב היתה, להציע לבני העיר לימול, וכנראה הם לא יסכימו לימול, והם יקחו את דינה וילכו. ואפי' אם יסכימו לימול, יכנסו בני יעקב ביום השלישי בהיותם כואבים, ויקחו את דינה מבית שכם, וזאת היתה עצת כל האחים ולכך הסכים יעקב אביהם. אבל שמעון ולוי רצו לנקום את נקמת אביהם, והרגו כל אנשי העיר:

ב. עוד אפשר לומר שיעקב כעס על כך שהם הרגו את כל אנשי העיר, מה אשמים כל בני העיר? מדוע הגיע להם מיתה? הם היו צריכים להרוג רק את שכם ובנו חמור שהם עשו את העולה, ודי בכך. ובני יעקב ענו ליעקב, שכולם חייבים מיתה כיון שכולם הסיכמו לכסות ולחפות על העוולה שעשה שכם.

בספר דבר שאול כתב רעיון נפלא. על פי מה שכתב הסמ"ע בחושן משפט סי' תכ"א שאף מי שרודף אחר רודף אחר הנער, שהדין שקנאין פוגעין בו. מכל מקום הוא צריך להתכוון דווקא לשם שמים, כיון שאם הוא מתכוין לתאוות ניצוח, או שיש לו שנאה עליו, והורגו מחמת שנאה, הוא בכלל שופכי דמים. ולפי זה אפשר לומר שיעקב הסתפק האם הם הרגו את בני העיר, משום קנאת ה' או מחמת שנאה אישית. ולכך יעקב אמר להם הבאשתם אותי לפני יושב הארץ, יעקב בדק האם הם הרגו לשם שמים, דהיינו אם הם הרגו לשם שמים הם לא יפחדו מכך שכל אנשי המקום רוצים להורגם, כיון שהם יודעים שה' אתם וישמור עליהם שהלא הם עשו מצוה. אבל אם הם התכוונו רק למען ניצוח או מחמת שנאה הם יפחדו מכך שכולם רוצים להרגם, כי הם לא עשו מצוה, ומה יגן עליהם.

והשיבו בני יעקב הכזו' יעשו את אחותינו היינו אנחנו מקנאים קנאת ה' על המעשה הנפשע שהם עשו. ובכך ידע יעקב שהם התכוונו לשם שמים ולא כעס עליהם. רק כעס על אפם ארוך אפם כי עז, היינו את השנאה את הכעס שלהם שאינו לשם שמים.

החפץ חיים כותב בספרו כמה וכמה פעמים, שגם באופנים שיותר לדבר לשון הרע, כגון לצורך שידוכים, למשל אם אחד רואה בחבירו שהולך לעשות שידוך עם חתן, שיוודע שהחתן אינו כשר, חשוד על אפיקורסות פריצות, מצוה עליו לספר לחבירו. אבל הוא חייב להתכוין לשם שמים ולא מחמת שנאה או כוונה אחרת. הגם שהמעשה הוא מצוה, הכוונה חשובה ביותר.

בבאר מים חיים (הלכות רכילות פ"ט ס"ק ג') כותב שאם זה ענין של הצלה ממש, מותר לספר אפי' עם הוא שונא את החתן, אבל יראה להתכוין כמה שיותר לשם שמים, אך אם אין זה ממש בבחינת הצלה, לא יספר, כיון שאינו מתכוין לשם שמים, כלפיו זה כמו מעשה עבירה.

אך בזאת נאות לכם אם תהיו כמנו להמל לכם כל זכר: ויבואו על העיר בטח וגו'
כתב הכלי יקר מדוע בני יעקב אמרו להם לימול? וכן במה בטחו בני יעקב שבאו על העיר בטח? רק אמרו מכיון שבני העיר ימולו, ויהיו כמו היהודים, אין לנו מה לפחד מאומות העולם, הם לא יעשו לנו דבר. כי הם יאמרו, הרי בני העיר יהודים - שהרי נימולו. ויהודים מותר להרוג.

העלון לזכותם של פנחס בן ברוך לזיווג הגון. ולזכותו של יוסף בן ישראל לזיווג הגון והצלחה בכל העיניים. ולע"נ יוסף בן לייביל. ולע"נ אריה בין יהודה. זיסל נעומי בת פנחס זליג.

ויהי בהקשטה בלדתה ותאמר לה המילדת אל תיראי כי גם זה לך בן:

תמה הרב ר' אריה לייב שטיינמן וצוקלה"ה. לשם מה התורה מספרת לנו מה אמרה לה המיילדת? בפרט שנראה שהמילדת היתה גוי', ומה יש לנו לדעת מה פיטטה המילדת הגויה?
רק יש כאן רעיון עצום: יש רופאים שאין להם רגישות ללב הנשבר של החולים, אומרים להם את מצבם הקשה, סופרים להם את הימים, שוברים ומרסקים את כל טיפת החיים של החולה. כאן ה' להיפך לגמרי, רחל היתה במצב קשה, מאוד והמילדת חיזקה ואימצה אותה, אמרה לה מילה טובה, ללמדנו שחובה על כל אחד לחזק לעודד את השני בעת צרתו, לומר מילה טובה שיש בה כח להחיות חולים במצבים קשים, ואפי' שהיתה גוי' חכמה בגויים תאמין. ודפח"ח.

הלכות לשון הרע

הרב ישראל אשלג שליט"א 0504182631

שאלה א. אם יצא קול על אחד מבני העיר, שעשה עבירה חמורה מאוד, עבירה שכולם יודעים שהיא אסורה. האם מותר להאמין לקול - ללשון הרע. האם יש תוקף הלכתי לשמועות שיוצאות ע"י קול?
שאלה ב. האם מותר להעביר ולספר לאחרים, את הלשון הרע שנשמע ומפורסם מחמת הקול?
תשובה: א. החפץ חיים כותב (הלכות לשה"ר פרק ד' הל' ד') שאסור להאמין ללשון הרע אפי' אם נשמע על ידי קול, אף אם הקול מתמשך יום וחצי, וגם אין לו שונאים. [כי אם יש לו שונאים מבואר בגמרא שאין זה נחשב לקול. וכן אם הקול הפסיק ואינו פחות מיום וחצי אינו נחשב לקול].
אמנם מותר לחוש ללשון הרע עד שיתברר הדבר.
אם רוצה לספר לאחרים את הלשון הרע שנשמע ע"י הקול, יש לנו את היתר הידוע מצד דברים המפורסמים, ומותר לספר את הסיפור הזה, אך צריך להקפיד על הכלל שלא יתכוון להעביר הקול ולגלותו יותר.
אמנם הוסיף בבאר מים חיים שני חידושים נפלאים
א. שאם יוצאים עליו שמועות כל הזמן שעושה עבירות חמורות, מותר להאמין לקול ולשמועות. כמו שכתוב בגמרא מגילה האי מאן דסני שומעניה מותר לקרות לו בבזיון, וכתב רש"י "שיוצאות עליו שמועות רעות ושנואות".
ב. אם ידוע ומפורסם לכל, את המעשה שעשה, מותר לבזותו ולייסרו כדי שלא ילמדו ממעשיו. וראיה לכך שמבואר בגמרא סנהדרין (ל"א) שהי' תלמיד שיצא עליו קול, שגילה סוד שנאמר בבית המדרש, אחרי 22 שנה התלמיד גילה את הסוד, והוציאו ר' אמי ואכרזו עליו ואמר התלמיד הזה הוא מגלה סודות, הרי שעל קול בעלמא הוציאוהו מביהמ"ד.
וכ"ש שמותר להאמין בלבד, וטעם ההיתר הוא שמכיון שידוע הכל מעולה הזו והיה חילול השם בדבר ולכך הוכרח ר' אמי להרחיקו מביהמ"ד וגם כדי שיתרחקו כל התלמידים עוד ממדה רעה הזו.
עוד כתב החפץ חיים שכל זה שדברנו הוא בסתם איש ישראל, אבל אם נתחזק מכבר בלאו הכי לאדם רשע מפני שנתפרסם עליו כמה פעמים שעבר בשאת נפש על איסורין הידועין לכל ישראל שהוא אסור. על איש כזה מותר לקבל לשון הרע.

ויגע בכף ירך יריכו, זו דורו של שמד

"אין מילים בפי לבטא כהוגן את מה שהרגשנו באותו יום שיש, ערב שבועות תש"ג. הגרמנים הזעיקו את כל תושבי הגיטו להתאסף בכיכר השוק. בפקודה הנאצית לא נאמר כלום על מטרת האסיפה הזו, אך כולנו ידענו בדיוק מה צפוי לנו.
ימים ספורים לפני החג נאסרו פתאום על ידי מרצחי הגסטאפו עשרה יהודים, רובם ככולם מבין החוגים החסידיים, שנאשמו רשמית ב'סאבוטאג'ה כלכלית' ובהברחת מזון לגיטו... והנה מאחר שגם בפעם זו נבחרו עשרה קרבנות, ותאריך הפעולה הותאם לחג השבועות, ניחש הלב הנסער כי שוב יציגו לעיני הגיטו כולו מחזה מכאיב ומדהים כזה של תליית עשרה יהודים. וכך היה... השוטרים היהודיים שעבדו בשירות הגרמנים סיפרו בסודי סודות על התנהגותו המופלאה של שלמה ז'ליחובסקי בצינוק שבו הושמו יחד עשרת היהודים שנידונו לגרדום. שלמה ז'ליחובסקי, בעל הקול הערב, הציע לעשרת היהודים שבצינוק לצום בערב יום התלייה ולהתפלל איתם תפילות יום הכיפורים, וכולם כאחד הסכימו לכך.

כך נערך 'יום כיפור' פרטי של עשרת היהודים "כצאן לטבח" או "קידוש השם" הנידונים יחד בתוך תא הצינוק, ותפילותיו של שלמה ז'ליחובסקי בשעה שהגיע ל'נעילה' נגעו ללב במידה כזו, עד שגם שוטרי הגיטו הקשוחים, שנכחו בחצר בית הסוהר, בכו כילדים... אולם תפילת הנעילה לא נסתיימה בתוך הצינוק, כי שלמה ז'ליחובסקי השאיר בכוונה תחילה את גמד התפילה למחדת היום, לשעת ההליכה אל הגרדום, וכך היה.

כל עשרת היהודים נקשרו ידיהם מאחוריהם והם הובלו בסך בחוצות עיר, למן בית הסוהר ועד המקום המיועד. בדרך זאת הרים שלמה ז'ליחובסקי את קולו בשיר עז ורם 'אזכרה אלוקים ואהמיה', והיהודים זקפו את גבם ובקול המיה נפשית נתלוו אליו לגמר תפילת הנעילה, עד שהגיעו ובאו למקום הגרדום, כשראשיהם זקופים ועיניהם מכוננות למרום, לקראת תפילתם האחרונה. ואז, בשעה זו של ההכנות האחרונות לתלייה, הצצתי גם אני בפניו השוחקות והצוהלות של שלמה ז'ליחובסקי.

הייתי אחד בתוך המון דחוס של יהודים כאובים ונעלבים. ופתאום עבר משב רוח של עידוד על פני ההמון המדוכא כל כך. עמודי התליות הוצבו בשורה אחת, זה ליד זה. מתחת לכל עץ תליה הוכן ספסל לעלות בו. המרצחים הנאצים לא נחפזו כלל, כי חבל היה להם על כל רגע של ה'משחק'. אך שלמה ז'ליחובסקי, אשר פיו נמלא שירה, האיץ בהם: 'שיון?' כבר? — כך שאל את התליין שליידו מתוך קוצר רוח, והוא, שלמה ז'ליחובסקי, עלה וקפץ על הספסל, כדי להכניס את ראשו בקולר.

עברו כמה רגעים של נשימה עצומה. דממת אימים השתררה מסביב, ובין רגע נבקעה הדממה הכבדה בקול חוצב להבות אש: ישמע ישראל! — — — היה זה קולו המוכר לי היטב של שלמה ז'ליחובסקי. מי יתאר את אשר התרחש בליבותיהם של המוני היהודים, המשקיפים האומללים, ברגע זה התרוממנו, נתעלינו, צעקנו ללא קול, בכינו ללא דמעות, נזקפנו ללא תנועה, השואה וקראנו כולנו 'שמע ישראל' בתוך פנימיות הנפש... כלום ישכיל מי לתאר את המעמד הזה..... הייתי אז בן חמש עשרה — שש עשרה.

באותו מהדהדות עק היום שתי קריאות נועזות שקלטתי מפי הנתלים. עוד לפני שאגתו של שלמה ז'ליחובסקי 'שמע ישראל' שחשמלה את כולם, נשמעה צעקה גדולה ואיומה: 'יהודים, ניקמו את דמנו!'

בשעת מעשה לא ידעתי קריאתו של מי היתה זו. אחר כך נודע לי שהיה זה הסבל, יהודי פשוט ותמים מחוגי 'עמך'... כבר אז גמלה בי ההכרה העמוקה, שאכן יש קשר בין שתי הקריאות הללו, כי אכן זו הנקמה הגדולה ביותר. הגרמנים שאפו מעל הכל לרצוח את הנשמה היהודית, ועל כך בחרו דווקא בערב חג השבועות, זמן מתן תורתנו, כדי להתעלל ביהודים ולהחליש את אמונתם. ומה הוכיח להם שלמה ז'ליחובסקי? כי אין להם תלמינים הגרמניים, כל שליטה על הנשמה היהודית, ואינם יכולים בשום פנים לעקור את האמונה מלב היהודים" מתוך הספר אלה שלא נכנעו של ר' משה פראגר ז"ל

ניתן להזמין שיעורים והרצאות בענייני שמירת הלשון ובין אדם לחבירו, פאלפון: 0504182631

ובדוא"ל: shealbeni@gmail.com